

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ У РЕГІОНАХ

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF STIMULATION OF ECONOMIC GROWTH IN REGIONS

У статті розглянуто теоретичні основи формування дієздатного організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання у регіонах. Акцентовано увагу на тому, що даний механізм повинен охоплювати стратегічні та тактичні цілі, перелік форм, методів, об'єктів та інструментів впливу на основні параметри регіонального розвитку. Стимулювання економічного зростання у регіонах потребує стабільного ресурсного забезпечення. Визначено основні принципи, які повинні бути покладені в основу формування й удосконалення організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання. Зазначено, що в процесі впровадження даного механізму мають бути враховані базові умови, що формують дієздатне інституційне підґрунтя у регіоні.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, економічний механізм, організаційний механізм, стимулювання економічного зростання, регіон, методи, інструменти.

В статье рассмотрены теоретические основы формирования дееспособного организационно-экономического механизма стимулирования экономического роста в регионах. Акцентируется внимание на том, что данный механизм должен охватывать стратегические и тактические цели, перечень форм, методов, объектов и инструментов влияния на основные параметры регионального развития. Стимулирование экономического роста в регионах нуждается в стабильном ресурсном обеспечении.

Определены основные принципы, которые должны быть положены в основу формирования и совершенствования организационно-экономического механизма стимулирования экономического роста. Отмечено, что в процессе внедрения данного механизма должны быть учтены базовые условия, формирующие дееспособное институциональное основание в регионе.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, экономический механизм, организационный механизм, стимулирование экономического роста, регион, методы, инструменты.

Theoretical foundations of the formation of a capable organizational and economic mechanism of stimulation of economic growth in the regions are considered in the article. It is emphasized that this mechanism should cover strategic and tactical objectives, a list of forms, methods, objects, and instruments of influence on the main parameters of regional development. Stimulation of economic growth in the regions requires stable resource support. The main principles, which should lay the basis for the formation and improvement of the organizational and economic mechanism of stimulation of economic growth, are determined. It is noted that in the process of implementation of this mechanism, the basic conditions that form a capable institutional base in the region should be taken into account.

Key words: organizational and economic mechanism, economic mechanism, organizational mechanism, stimulation of economic growth, region, methods, instruments.

УДК:332:12(338)

Сімків Л.Є.

к.е.н., доцент, завідувач кафедри теорії економіки та управління
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку національної економіки однією з важливих умов реалізації ефективної регіональної політики та досягнення стабільного соціально-економічного зростання як на державному, так і на регіональному рівні є розроблення та впровадження організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості економічного та соціального розвитку регіонів України, сучасні підходи до стимулювання економічного зростання територій досліджувалися багатьма вітчизняними вченими, зокрема С. Білою, В. Геєцем, М. Долішнім, О. Шевченком, І. Сторонянською та ін. Проблеми формування ефективного організаційно-економічного механізму в останні роки широко висвітлювалися в працях як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких можна назвати Л. Гурвіця, Р. Майерсона, Э. Маскина, Т. Гордієнко, Д. Дударева, С. Ізмалкова, Н. Подоприхіна, К. Соніна, В. Слєпова, М. Юдкевича, В. Шиманську та ін.

Значна кількість публікацій, присвячена цим питанням, тільки підтверджує необхідність

подальших досліджень у цьому напрямі. Можливості здійснення успішних ринкових перетворень, забезпечення стабільного економічного зростання в Україні та зменшення регіональних диспропорцій соціально-економічного розвитку багато в чому залежать від розроблення та впровадження організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та розвиток теоретичних положень формування дієздатного організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання у регіонах, який повинен охоплювати стратегічні та тактичні цілі, перелік форм, методів, об'єктів та інструментів впливу на основні параметри регіонального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У наукових дослідженнях поняття «механізм» використовується доволі часто в різних галузях економічної науки. У світовій практиці склалися два основні напрями дослідження економічних механізмів. Перший – інформаційний – розкритий у роботах Л. Гурвіця, Р. Майерсона, Э. Маскина.

Другий підхід – функціональний – розробляється представниками французької економічної школи, зокрема А. Кульманом [1; 2].

Суть інформаційного підходу зводиться до подолання провалів ринку в результаті асиметричності інформації, що знаходиться у розпорядженні його учасників, за рахунок функціонування економічних механізмів, що забезпечують досягнення конкретних цілей. В основі функціонального підходу лежить поняття взаємозалежності економічних явищ. На цій основі А. Кульман зазначає, що в найзагальнішому вигляді економічні механізми можна визначити як необхідний взаємозв'язок, що природно виникає між різними економічними явищами. Приблизники функціонального підходу відносять до елементів економічного механізму початкове явище, результативне явище і процес, що протікає між ними. Безпосередня дія механізму полягає у тому, що початкове явище викликає ланцюгову реакцію взаємодій з іншими явищами без яких-небудь додаткових дій. Подолання обмеженості інформаційного і функціонального підходів у теорії економічних механізмів можливе в межах інтегрального підходу, де акцент робиться на взаємозв'язку понять «механізм» і «система». Обидва поняття відображають об'єкт, структуру, а також залежність елементів та їх взаємодію на основі прямих і зворотних зв'язків. При цьому механізм включає найбільш стійкі, тривалі зв'язки системи, які можуть бути використані суб'єктом управління для регулювання впливу на систему в цілому [2].

Отже, економічний механізм – це відкрита, складна, інтегрована, багаторівнева система форм і методів господарювання, яка постійно розвивається та складається з комплексу взаємопов'язаних елементів, які, своєю чергою, спрямовані на ефективне використання ресурсів у процесі діяльності та забезпечення стійкого розвитку [3, с. 136].

Під організаційним механізмом розуміють комплекс організаційних форм і методів, які забезпечують формування, розвиток та вдосконалення виробничої системи [4, с. 31].

Організаційно-економічний механізм – це особливий вид господарського механізму і являє собою сукупність організаційно-економічних інструментів і методів впливу на процес [5].

Погоджуємося з думкою В. Шиманської, що організаційно-економічний механізм є способом забезпечення реалізації вимог об'єктивних законів у процесі суб'єктивної людської діяльності. Він задає правила економічної гри, орієнтуючи діяльність і поведінку господарюючих суб'єктів у напрямі реалізації визначених цілей. Це дає підстави стверджувати, що організаційно-економічний механізм значно ширший за сферу дії економічних законів та конкретних форм їх прояву,

оскільки охоплює, крім базисних, і надбудовні відносини: політичні, ідеологічні, морально-етичні, правові й інші, що активно впливають на базис. У складі організаційно-економічного механізму виділяються самостійними об'єктами такі сфери, як державно-правова, господарсько-правова, адміністративно-виконавча, державного і господарського управління, самоуправління, самоврядування та ін. [6, с. 162].

Таким чином, під організаційно-економічним механізмом стимулювання економічного зростання необхідно розуміти сукупність організаційно-економічних форм і методів, інструментів і важелів впливу на соціально-економічний розвиток регіону, взаємопов'язаних в єдиний механізм, що передбачає мотиваційне, правове, ресурсне та методичне забезпечення, дає змогу визначити обсяг, структуру, напрями та реалізацію ресурсів (природних, людських, економічних, фінансових, інтелектуальних) для досягнення максимально корисного ефекту, забезпечення економічного зростання та високих стандартів життя населення.

При цьому додамо, що функціонування організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання включає поєднання двох складників, а саме:

- організаційного, який передбачає формування системи різних інститутів, що мають організаційний вплив на соціально-економічний розвиток регіону;

- економічного – податкова система, фінансова політика, інвестиційна діяльність тощо.

Цей механізм повинен охоплювати стратегічні та тактичні цілі, перелік форм, методів, об'єктів та інструментів впливу на основні параметри регіонального розвитку. Під час побудови організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання, враховуючи постійну дефіцитність фінансових ресурсів як на державному, так і на місцевому рівні, слід дотримуватися оптимального та науково обґрунтованого поєднання не тільки прямих і опосередкованих методів впливу, стимулюючих та обмежувальних, активних і пасивних, а й методів правового регламентування, адміністративного регулювання та економічного стимулювання. Тільки зважене комплексне поєднання цих методів, дієвість важелів й інструментів та інших складових елементів механізму дасть змогу забезпечити синергетичний ефект у досягненні намічених цілей. Під час забезпечення дієвості даного механізму важлива роль відводиться регіональним владним структурам, які, використовуючи адміністративне, законодавче, податкове регулювання, здатні скерувати економічні процеси в потрібному напрямі, узгоджуючи пріоритети соціально-економічного розвитку регіону з вирішенням найважливіших поточних проблем на місцях.

Усе це дає змогу стверджувати, що організаційно-економічний механізм стимулювання економічного зростання – це багатоаспектна система інструментів і процесів впливу, які на практиці використовуються для отримання того чи іншого результату, як правило, у різних, досить складних поєднаннях та комплексах. Тільки на основі науково обґрунтованого, взаємопов'язаного і взаємодоповнюючого використання різноманітних за змістом, спрямованість інструментів можливе здійснення необхідного впливу на соціально-економічні процеси, що відбуваються в регіоні, для стимулювання економічного зростання та забезпечення високого рівня життя населення.

Таким чином, трактування змісту організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання можна звести до того, що це, по-перше, система цілей, яка має враховувати економічні, соціальні, екологічні інтереси всього регіону і забезпечувати раціональне використання його потенціалу; по-друге, сукупність суб'єктів економічних відносин регіону з економічними взаємозв'язками між ними; по-третє, спосіб функціонування суб'єктів регіону щодо забезпечення ресурсами для стимулювання економічного зростання; по-четверте, поєднання методів прямого та опосередкованого впливу на соціально-економічні процеси в регіоні; по-п'яте, система важелів та інструментів, за допомогою яких здійснюється вплив на активізацію економічної діяльності в регіоні; по-шосте, сукупність спрямованого впливу дій на забезпечення фінансової самодостатності регіону, що сприятиме ефективному розвитку економіки.

Основними принципами, які повинні бути покладені в основу формування й удосконалення організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання, є:

- принцип об'єктивності – механізм стимулювання економічного зростання, об'єктивно включений у загальну систему механізму державного регулювання економіки регіону;
- принцип комплексності – передбачає розгляд механізму як єдиного цілого, підпорядкованого завданням забезпечення ефективного регіонального розвитку та якісного економічного зростання;
- принцип системності – впорядкування і структурована взаємодія всіх елементів механізму функціонування;
- принцип гнучкості та динамічності – постійне вдосконалення та адаптування механізму до конкретної регіональної ситуації, тому такий механізм є досить динамічним та гнучким;
- принцип цілеспрямованості – відповідність механізму цілям функціонування і розвитку регіону;
- принцип адаптації до змін зовнішнього середовища – передбачає вилучення максимальної вигоди від використання позитивних чинників і

тенденцій на національному та регіональному рівні шляхом коригування прийнятих рішень і реалізованих заходів впливу, а також створення механізмів захисту від прояву негативних факторів та тенденцій;

- принцип узгодженості інтересів суб'єктів організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання;
- принцип акумуляції тимчасово вільних ресурсів, залучення яких буде сприяти збільшенню економічного потенціалу регіону та його суб'єктів і, як наслідок, їх інвестиційних можливостей;
- принцип законності – передбачає використання правових та нормативних документів, що регулюють економічну та інвестиційну діяльність у регіоні;
- принцип економічної безпеки, що забезпечує захист від можливих об'єктивних (що виникають без участі регіону та поза його волі) і суб'єктивних (мають місце внаслідок умисних або ненавмисних дій різних суб'єктів) загроз;
- принцип стимулювання, що передбачає зацікавленість усіх сторін у досягненні максимального результату: нарощування економічного (виробничого, трудового, наукового, інтелектуального, фінансового) потенціалу регіону і підвищення ефективності його використання;
- принцип інноваційності – орієнтація організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання на інноваційний розвиток регіону;
- принцип транспарентності, що дає змогу отримати достовірну та повну інформацію про соціально-економічні процеси, що відбуваються в регіоні.

В умовах економічної кризи актуальними залишаються питання формування такого організаційно-економічного механізму, який сприятиме досягненню стабільного економічного розвитку регіонів, пошуку важелів для стимулювання економічного зростання на регіональному та місцевому рівнях. Стимулювання економічного зростання у регіонах потребує стабільного ресурсного забезпечення. Йдеться як про матеріальні (природні, людські), так і фінансові, інтелектуальні ресурси тощо. Варто додати, що в умовах ринку джерела ресурсів для стимулювання економічного зростання у регіонах мають бути диверсифіковані.

Важливою передумовою ефективної реалізації організаційно-економічного механізму є активізація соціально-економічного розвитку регіонів. Цьому сприятимуть:

- вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, яка регулює питання соціально-економічного розвитку регіонів;
- розвиток підприємництва, створення нових підприємств, що орієнтуються на місцеві джерела сировини та забезпечують насамперед потреби внутрішнього ринку;

- сприяння регіональних органів управління та органів місцевого самоврядування залученню інвестицій та їх ефективному використанню;
- впровадження інновацій у виробничу сферу, диверсифікація виробництва;
- запровадження й використання різних інструментів і механізмів стимулювання місцевого економічного розвитку (програм соціально-економічного розвитку, кластерів, національних проектів, механізмів державно-приватного партнерства тощо);
- розширення сфери дії фінансових інструментів стимулювання місцевого економічного розвитку (міжбюджетних трансфертів, бюджету розвитку в складі місцевого бюджету, комунальних банків, муніципальних цінних паперів, банківських установ).

Висновки з проведеного дослідження. Організаційно-економічний механізм стимулювання економічного зростання формується на різних рівнях управління та потребує узгодження економічних інтересів державних та регіональних органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування. Погодження цих інтересів повинно передбачати використання наявних економічних, правових та організаційних важелів, що зумовлює необхідність виділення відповідних блоків у структурі даного механізму.

У процесі впровадження організаційно-економічного механізму стимулювання економічного зростання мають бути враховані базові умови, що формують дієздатне інституційне підґрунтя у регіоні:

- узгодження інтересів – сприяння узгодженості економічної взаємодії держави, регіону, місцевої громади в процесі реалізації даного механізму для забезпечення інтересів регіонального розвитку;
- децентралізація повноважень – забезпечення децентралізації державного управління регіональним розвитком для підвищення управлінської та фінансової дієздатності територіальних громад;
- ефективне використання ресурсів – урахування інституційних особливостей, унікального ресурсного потенціалу регіону, сприяння збереженню та примноженню культурно-історичної, етнічної, природно-ресурсної спадщини регіону в процесі визначення стратегічних пріоритетів та цілей регіонального розвитку;
- конкурентоспроможність – сприяння формуванню конкурентоспроможних регіональних соціально-економічних комплексів шляхом налагодження міжсекторальної взаємодії, вертикальної та горизонтальної кооперації, реалізації програм державно-приватного партнерства;
- інтегрованість (консолідація) зусиль – сприяння розвитку міжрегіонального та транскордонного співробітництва як основи формування інтегрованого внутрішнього ринку регіону;
- інституційна підтримка соціально-економічного розвитку регіону та стимулювання

економічного зростання шляхом сприяння розвитку різноманітних форм самоорганізації населення, налагодження дієвої взаємодії по лінії «влада – бізнес – громадськість», розвитку громадянського суспільства та досягнення суспільного консенсусу як базової передумови ефективного вирішення комплексних проблем регіонального розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Теория экономических механизмов (Нобелевская премия по экономике 2007 г.) / С. Измаков, К. Сонин, М. Юдкевич. Вопросы экономики. 2008. № 1. С. 4–26.
2. О теории экономических механизмов / В.А. Слепов, В.К. Бурлачков, К.В. Ордов. Финансы и кредит. 2011. № 24(456). URL: http://ic-center.ru/publ/o_teorii_ekonomicheskikh_mekhanizmov/1-1-0-3.
3. Гордієнко Т.М. Сутність організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону. Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 3. Т. 3. С. 135–139.
4. Дударев Д.Н., Дударева О.В. Организационно-экономический механизм развития производственных систем: монография. Воронеж: Научная книга, 2008. 199 с.
5. Подопряхин Н.М. Организационно-экономический механизм реализации инвестиционной стратегии: дис. ... канд. экон. наук. Воронеж: ВГТУ, 1999. URL: <http://www.lib.uaru.net/dissert/ru.html>.
6. Шиманська В. Концепція формування організаційно-економічного механізму розвитку туристичного комплексу України процесного типу. Соціально-економічні проблеми і держава. 2016. Вип. 1(14). С. 160–170. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2016/16svvupt.pdf>.

REFERENCES:

1. Izmailov S., Sonin K., Iudkevich M. (2008) Teoriia ekonomicheskikh mekhanizmov (Nobelevskaia premiia po ekonomike 2007) [The theory of economic mechanisms (Nobel Prize in Economics 2007)]. Voprosy ekonomiki, no. 1, pp. 4-26.
2. Slepov V. A., Burlachkov V. K., Ordov K. V. (2011) O teorii ekonomicheskikh mekhanizmov [On the theory of economic mechanisms]. Finansy i kredit [Finance and credit] (electronic journal), vol. 456, no 24. Available at: http://ic-center.ru/publ/o_teorii_ekonomicheskikh_mekhanizmov/1-1-0-3 (accessed 10 February 2018).
3. Hordiienko T. M. (2010) Sutnist orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky rehionu [The essence of the organizational and economic mechanism for ensuring the economic security of the region]. Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu, no 3, pp. 135-139.
4. Dudarev D. N., Dudareva O. V. (2008) Organizatsionno-ekonomicheskii mekhanizm razvitiia proizvodstvennykh sistem: Monografiia [Dissertation thesis: the Organizational-economic mechanism of development of industrial systems: the Monograph]. Voronezh: Nauchnaia kniga (in Russian)

5. Podoprikin N.M. (1999) Organizatsionno-ekonomicheskii mekhanizm realizatsii investitsionnoi strategii. Dis. kand. ekon. nauk. [The organizational and economic mechanism for the implementation of the investment strategy] (PhD Thesis), Voronezh: VGTU.

6. Shymanska V. (2016) Kontseptsiiia formuvannia orhanizatsiino-ekonomichnoho mekhanizmu rozvytku turystychnoho kompleksu Ukrainy protses-

noho typu [Concept of formation of organizational and economic mechanism of development of tourist complex of Ukraine of process type]. Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava [Socio-economic problems and the state.] (electronic journal), vol. 1, no 14, pp. 160-170. Available at: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2016/16svvupt.pdf> (accessed 15 February 2018).

Simkiv L.Ye.

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,

Head of Theory of Economics and Management Department
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF STIMULATION OF ECONOMIC GROWTH IN REGIONS

Theoretical foundations of the formation of a capable organizational and economic mechanism of stimulation of economic growth in the regions are considered in the article. It is emphasized that this mechanism should cover strategic and tactical objectives, a list of forms, methods, objects, and instruments of influence on the main parameters of regional development. It is noted that at the construction of the organizational and economic mechanism of stimulation of economic growth, taking into account the constant shortage of financial resources at both the state and local levels, it should be adhered to an optimal and scientifically grounded combination of not only direct and indirect, stimulating and limiting, active, and passive methods of influence, as well as methods of legal regulation, administrative regulation, and economic stimulation. Only a weighted complex combination of these methods, the effectiveness of the levers and instruments, and other components of the mechanism will provide a synergistic effect on the achievement of the marked goals.

The organizational and economic mechanism of stimulation of economic growth is formed at different levels of management and requires the coordination of economic interests of state and regional executive authorities and local self-governments. The agreement of these interests should provide using of existing economic, legal, and organizational levers, which stipulates the necessity of selection of appropriate blocks in the structure of this mechanism.

It is substantiated that the organizational and economic mechanism of stimulation of economic growth is a multidimensional system of instruments and processes of influence, which are used in practice to obtain one or another result, as a rule, in different, quite complicated combinations and complexes. Only on the basis of scientifically substantiated, interconnected, and complementary using of various in content and orientation instruments, it is possible to make the necessary influence on the socio-economic processes, which occur in the region in order to stimulate economic growth and ensure a high standard of living of the population.

In the process of implementation of the organizational and economic mechanism of stimulation of economic growth, the basic conditions that form the capable institutional foundation in the region should be taken into account, namely coordination of interests; decentralization of powers; effective using of resources; competitiveness; integration (consolidation) of efforts; institutional support of the socio-economic development of the region and stimulation of economic growth.